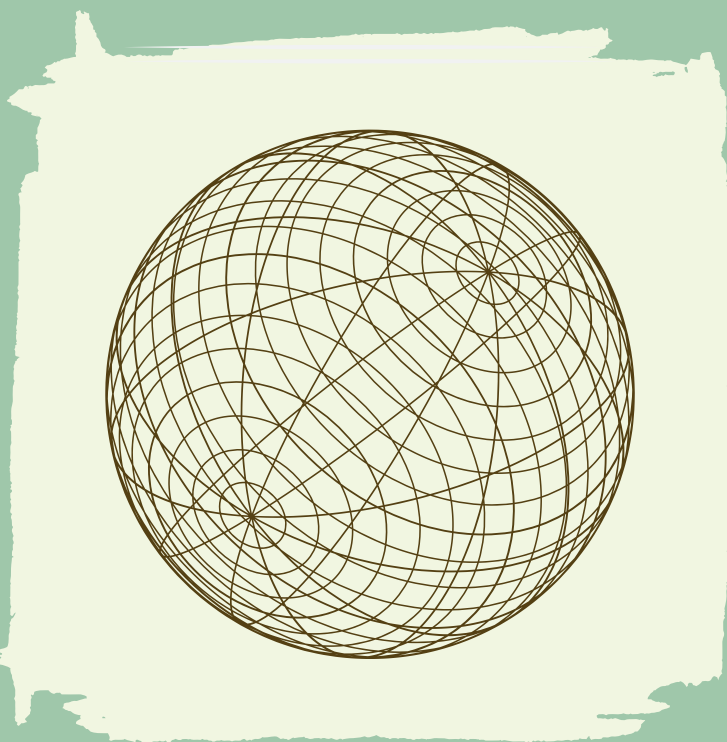

Okrugli sto

MORALNA ODGOVORNOST i problemi savremenog društva

Beograd, 14. novembar 2023. godine

Knjiga apstrakata

Institut za filozofiju
Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet

Okrugli sto

Moralna odgovornost i problemi savremenog društva

Beograd, 14. novembra 2023.

KNJIGA APSTRAKATA

Uredili
Jelena Mijić i Igor Živanović

Okrugli sto
Moralna odgovornost i problemi savremenog društva
Beograd, 14. novembra 2023.

KNJIGA APSTRAKATA
Beograd 2023.

Izdavač
Institut za filozofiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Čika Ljubina 18-20, Beograd 11000, Srbija
www.f.bg.ac.rs

Za izdavača
Nenad Cekić

Urednici
Jelena Mijić, Igor Živanović

Korektura
Igor Živanović

Dizajn korica i prelom
Jelena Mijić

Štampa
JP Službeni glasnik

Tiraž
100 CD

ISBN 978-86-6427-272-8

Moralna odgovornost i problemi savremenog društva

Organizator

Institut za filozofiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Programski odbor

prof. dr Živan Lazović
prof. dr Nenad Cekić
dr Jelena Mijić
dr Igor Živanović
doc. dr Aleksandar Dobrijević

Organizacioni odbor

dr Jelena Dimitrijević
dr Jelena Govedarica
Marija Petrović
Katarina Njegovan
Slavenko Šljukić

R eč urednika

I deja o ovom okruglom stolu proistekla je iz redovnih susreta članica i članova Grupe za etiku Instituta za filozofiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Filozofkinje i filozofi iz različitih filozofskih disciplina: etike, epistemologije, teorije delanja, filozofije nauke, filozofije biologije itd. diskutovali su o različitim značenjima pojma moralne odgovornosti, uslovima njegove primene, mogućim razumevanjima subjekta delanja (pojedinaac, kolektiv, grupa), odnosom moralne i pravne odgovornosti, ali i širim društvenim implikacijama mogućih koncepcija moralne odgovornosti.

Iako je problem moralne odgovornosti tradicionalno razmatran u kontekstu debate o odnosu slobode volje i determinizma, trend u savremenoj filozofiji je da se pitanju moralne odgovornosti pristupa kao nezavisnom problemu. Savremeno društvo nas suočava sa novim skupom problema, ali i prilikom da u novom svetlu razmotrimo odnos između različitih koncepcija moralne odgovornosti, i tako testiramo teorijski okvir za odgovorno delanje.

Cilj okruglog stola je mapiranje pojmovne geografije sveta koji nastaje. Učesnice i učesnici okruglog stola kroz precizno određenu upotrebu ključnih izraza i njihovu detaljnu analizu otvaraju prostor za međusobno razumevanje i podstiču diskusiju koja će omogućiti suptilnije ispitivanje različitih vrsta i dimenzija moralne odgovornosti, kao i njihove šire implikacije. Zamisao je da na ovaj način identifikujemo dalje korake, preporuke ili moguće pravce za buduće istraživanje.

*Jelena Mijić
Igor Živanović*

Sadržaj

7 | **Reč urednika**

13 | *Andrea Berber*

Automatizovano odlučivanje i moralna odgovornost

15 | *Jelena Dimitrijević*

Moralna odgovornost sudija: da li sudija treba da donese presudu u skladu sa zakonom ukoliko bi primena tog zakona bila nemoralna?

16 | *Strahinja Dorđević*

Da li trenutni napredak u oblasti veštačke inteligencije govori u prilog teze o postojanju hibridnih moralnih delatnika?

18 | *Dejana Glišić*

Nuklearna energija i odgovornost prema budućim generacijama

20 | *Luka Glušac*

Znao ili morao znati: o odgovornosti za postupke drugih

22 | *Jelena Mijić*

Dva izazova tradicionalnoj koncepciji moralne odgovornosti

24 | *Vladimir Mikić*

Proboj prigovora savesti u tekstove važećih nacionalnih ustava: uporednopravna analiza

26 | *Adam Nedeljković, Jelena Pavličić*

Kreativna aproprijacija i dve vrste odgovornosti internet korisnika

28 | *Marija Petrović*

Moralna odgovornost dece

30 | *Tamara Plećaš*

Moralna odgovornost prema budućim generacijama: stoički pogled

32 | *Aleksandra Vučković*

Odgovorna implementacija veštačke inteligencije u obrazovanju dece i mladih

34 | *Igor Živanović*

Moralna odgovornost i psihopatija

37 | **Kontakti**

Jelena Mijić

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

DVA IZAZOVA TRADICIONALNOJ KONCEPCIJI MORALNE ODGOVORNOSTI

Iako je teško govoriti o opšteprihvaćenoj analizi pojma *moralne odgovornosti*, savremeni filozofi gravitiraju ka definiciji koja se sastoji od dva zahteva: *epistemičkog* uslova (posedovanje sposobnosti poput razumevanja moralnih principa, odlučivanja, navođenja razloga u prilog postupka i sl.) i uslova *kontrole* (npr. odsustvo prinude ili manipulacije). Uslovi su koncipirani na takav način da se nosiocem moralne odgovornosti može smatrati isključivo pojedinačna odrasla osoba. Savremeno društvo, koje karakterišu tehnološki razvoj i inovacije, suočava nas sa dva fenomena koji potencijalno predstavljaju problem za tradicionalno shvatanje moralne odgovornosti, proizvodeći *jaz u odgovornosti*. Uprkos izvesnim sličnostima, ove dve pojave na različite načine dovode do pomenutog jaza, te sugerišu različita rešenja. Prvi fenomen koji potencijalno dovodi do jaza je *problem mnogih ruku*, odnosno problem pripisivanja individualne odgovornosti u kolektivnim okruženjima. Mnogi autori tvrde da je jaz iluzoran i da ga možemo premostiti uvođenjem nove koncepcije odgovornosti: *kolektivne moralne odgovornosti*. Visok stepen tehničke autonomije sistema veštačke inteligencije implicira još jedan fenomen koji motiviše jaz u odgovornosti. Zahtev za premošćavanjem ovog jaza sugeriše još radikalnije reinterpretacije ustaljenih koncepcija moralne odgovornosti, te filozofi predlažu da u obzir uzmemo mogućnost da *locus* moralne odgovornosti bude postavljen na *veštačkim sistemima*. Oba rešenja su kontroverzna utoliko što nije jasno kako bi predloženi nosioci moralne odgovornosti mogli da ispune uslove za odgovornost koje propisuje tradicionalna koncepcija. Cilj je ispitati da li je pretpostavljeni problem jaza u odgovornosti dovoljan da nas motiviše da revidiramo naše ustaljene prakse pripisivanja odgovornosti.

Ključne reči: moralna odgovornost, jaz u odgovornosti, problem mnogih ruku, veštačka inteligencija, kolektivna odgovornost.

TWO CHALLENGES TO THE TRADITIONAL CONCEPT OF MORAL RESPONSIBILITY

Although it is difficult to talk about the generally accepted analysis of *moral responsibility*, contemporary philosophers lean towards a definition comprised of two requirements: an *epistemic* condition (possessing abilities such as understanding moral principles, making decisions, giving reasons for action, and alike) and a *control* condition (absence of coercion or manipulation). These two conditions are such that only an individual adult can be considered the bearer of moral responsibility. Contemporary society, characterized by technological development and innovation, confronts us with two phenomena that potentially represent a problem for the traditional understanding of moral responsibility, producing the so-called *responsibility gap*. Despite certain similarities, these two phenomena lead to the gap differently, suggesting distinct solutions. The first phenomenon that potentially leads to the gap is *the problem of many hands*, namely the problem of attributing individual responsibility in collective environments. Many authors claim the gap is illusory and that we may bridge it by introducing a new conception of responsibility: *collective moral responsibility*. A high degree of technical autonomy that artificial intelligence systems possess implies another phenomenon motivating the responsibility gap. The request to bridge this gap indicates even more radical reinterpretations of established conceptions of moral responsibility, and philosophers suggest considering *artificial systems* as the *locus* of moral responsibility. Both solutions are controversial insofar as it is not clear how the proposed bearers of moral responsibility could meet the conditions for responsibility prescribed by the traditional conception. The aim is to examine whether the problem of the responsibility gap is enough to motivate us to revise our established practices of attribution of responsibility.

Keywords: moral responsibility, responsibility gap, problem of many hands, artificial intelligence, collective responsibility.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

17(048)(0.034.2)

**ОКРУГЛИ сто Морална одговорност и проблеми савременог
друштва (2023 ; Београд)**

Knjiga apstrakata [Elektronski izvor] / Okrugli sto Moralna odgovornost i problemi savremenog društva, Beograd, 14. novembra 2023. ; [organizator Institut za filozofiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu] ; uredili Jelena Mijić i Igor Živanović. - Beograd : Filozofski fakultet, Institut za filozofiju, 2023 (Beograd : Službeni glasnik). - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Sistemske zahteve: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovne strane dokumenta. - Uporedo srp. tekst i engl. prevod. - Tiraž 100. - Reč urednika

ISBN 978-86-6427-272-8

а) Етика -- Одговорност -- Апстракти

COBISS.SR-ID 128597769

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet

ISBN 978-86-6427-272-8

